

לעילוי נשמת הר"ר יוסף וולף ז"ל ב"ר ברוך מנדל הי"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם האשה התשובה רודפת צדקה וחסד שרת ורדה שניצר ע"ה ב"ר שאיר דל ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ט"ז ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחוטי יוטו

בס"ד, ח' סיון תשס"ו

שקלים י"ח-יומא ג'

גליון מס' 367

השבוע בגליון

- ◆ ייחודו של יום הכיפורים
- ◆ האם שבועות הוא יום מתן תורה?
- ◆ חג השבועות בה' בסיון
- ◆ חג השבועות אינו תלוי בתאריך
- ◆ יו"ט שני - זמן מתן תורה המקורי

- ◆ ממתי לחם הפנים נחשב קרבן?
- ◆ מאלה שקלים יש לרכוש לחם הפנים?
- ◆ כמה פרוכות עשו במקדש?
- ◆ כמה ימים לומדים מסכת שקלים במסגרת הדף היומי?
- ◆ הקדמה למסכת יומא

דף יזב ונתת על השולחן

ממתי לחם הפנים נחשב קרבן?

"לחם הפנים", קרבן יחודי הוא.

לחם הפנים נאפה בערב שבת ובשבת קודש הוא נערך על שולחן הזהב שבהיכל, עליו הוצבו גם שני בזיכי לבונה. על שולחן זה היה הלחם מונח שבוע ימים, עד השבת הבאה, עת הקטירו את בזיכי הלבונה על גבי המזבח וחילקו את הלחם לכהנים. חובה על הלחם לשהות משבת לשבת על שולחן הזהב, ואם ערכוהו על השולחן ביום ראשון, אין אפשרות להקריב את בזיכי הלבונה בשבת הקרובה, אלא יש להמתין עד השבת הבאה [ואין הלחם נפסל, כמבואר בסוגייתנו, ועיי' בפרטי הלכה זו ברמב"ם].

מאלה שקלים יש לרכוש לחם הפנים? אחת השאלות המעניינות הכרוכות בקרבן לחם הפנים היא, כיצד יש לנהוג בשבוע בו חל ראש חודש ניסן. שהנה, במסכת שקלים למדנו לא אחת, כי קרבנות הציבור קרבים מכספי תרומת הלשכה, אשר הורמו מחצאי השקלים שתרמו בני ישראל. שנת השקלים מתחילה בחודש ניסן, ומראש חודש ניסן אין לרכוש קרבנות ציבור מכספי תרומת הלשכה של השנה שחלפה.

מאחר שגם לחם הפנים נרכש בכספי תרומת הלשכה ולעיל ט"ב, וראה "מקדש דוד" סי' ל"ה ס"ק ב", יש לברר מאיזו תרומת הלשכה נרכש לחם הפנים שהונח על השולחן בשבת שלפני ראש חודש ניסן, וקרב בשבת שלאחריה? הן בעת סידורו של השולחן הובאו עדיין הקרבנות מן התרומה הישנה, ברם, כאשר סולק מן השולחן כבר משלה בכיפה התרומה החדשה.

בשאלה זו הסתפק רבי יהודה אריה לייב זמבה זצ"ל, בנו של רבי מנחם זמבה הי"ד - מגאוני פולין בדור שלפני השואה, אשר היה עליו מופלג ותלמיד חכם עצום, ולדאבון לב נפטר בדמי ימיו ממש. אחר פטירתו הדפיס אביו קונטרס מחידושי תורתו. בקונטרס זה, "גור אריה יהודה" שמו (סי' כ' אות א'), דן הצורב הצעיר בשאלה זו.

נראה, הוא אומר, שאת לחם הפנים הלזה ירכשו משקלי השנה החדשה. שהנה, אמנם מצינו, כי אין להקריב בשנה החדשה מהתרומה הישנה, ברם, לא מצינו, כי אין להקריב בשנה הנוכחית מן השקלים השייכים לשנה הבאה! לאור זאת, אם יקנו את לחם הפנים מן השקלים החדשים, נפתרה השאלה באחת.

אף שגוף הסברה מוסכם על אחרונים שונים, רבי יהודה אריה דוחה אותה מכל וכל. הסברא הישרה אומרת, כי אם אמרה התורה שלא להקריב קרבנות שנה זו משקלי שנה שעברה, הוא הדין שאין להקריבם גם משקלי השנה הבאה. גוף הדין הוא "להקריב בשנה זו משקלי שנה זו". כל סטייה, לכאן או לאן, היא ביטולו של הדין האמור. [נראה לכך מהריטב"א, שבועות/ב, הכותב לחדש שניתן לקנות בשנה זו קרבנות לשנה הבאה משקלי השנה הבאה; משתמע, איפה, שלקנות בשנה זו קרבנות לשנה זו משקלי השנה הבאה - ודאי שאין לעשות זאת].

דבר העיון

בעוד 2,225

יום מסיימים

את הש"ס!!!

חג השבועות בשנת ה'תק"ט

בחג השבועות בשנת ה'תק"ט, התרחש מאורע היסטורי שנחקק בלב אומותנו.

ביום טוב שני של חג השבועות קושו רחובות העיר וילנא. המון גויים סובבו בארשת פנים חגיגית, והתכונה לקראת המאורע הגדול ניכרה על פניהם. אותה שעה, התכונן גר הצדק, הקדוש רבי אברהם בן אברהם, בנו של הגרף פוטצקי, לעלות על המוקד על קידוש שמו יתברך.

בהגיע הרגע, נלפת הקדוש בידי תלמינו והובל ברחובות העיר במסע ראוות, למען ישמעו וייראו. מבין חרכי החלונות המוגפים הציצו יהודים מפחדים, בראותם את מסע השיסוי, ותולנה עיניהם דמעות בעיצומו של חג מתן תורה, על שככה אירע לו לגר הצדק שקיבל על עצמו עול תורה ומצוות בלא רתע.

מפי השמועה מספרים, כי על פניו של הקדוש לא ניתן היה להבחין בבהלה, חרדה או בעתה. להיפך, על פניו זרחה הילה רוחנית, רגליו הכבולות פיוזו, וידיו האזוקות התנועעו

עילוי נשמת

הר"ר **חיים מנחם מנדל פוגל** ז"ל
ב"ר יוסף קלמן קלונימוס ז"ל
נלב"ע ח' סיון תשנ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בניו קלמן אנשל ואלתר מרדכי ומשפחותיהם שיחיו

עילוי נשמת

ר' **אהוד (אודי) סגל** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' מנחם סגל הי"ו
נלב"ע י"ג סיון תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **חיים פרטר** ז"ל
ב"ר מאיר ז"ל
נלב"ע י"ג סיון תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ווגות מרת **נעמי פרטר** תחיה ובני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שיינדל ע"ה** ב"ר **מרדכי ז'יטניצקי** ז"ל
נלב"ע י"ב סיון ה'תשס"ד ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידינו **משפחת ז'יטניצקי** שיחיו - ת"א

נר ה' נשמת אדם

ברס, בשם אביו רבי מנחם הי"ד, מביא רבי יהודה אריה תרוץ מעניין, המושתת על הדברים האמורים, בצירוף שתי הקדמות.

א. הי"פני יהושע" (ראש השנה ז/ב) כותב, כי הצורך בתרומה חדשה הוא רק לקרבנות ציבור, אך לא לחובות ציבור אחרות שבמקדש. וכגון, העצים עליהם מוקטרים האברים והאימורים, אינם נחשבים "קרבן" (מנחות כ/ב מחלוקת רבי ורבנן, אלא בעצים של המערכה י"א שלכו"ע אינו קרבן - עיי' "מנחת חינוך" מצוה רפ"ה). אף שהם חובה, מכל מקום אם אינם נחשבים 'קרבן' ניתן לקחתם מן השקלים הישנים.

ב. מצויים בידינו חידושים למסכת מנחות המיוחסים לרשב"א, ושם (ב/ט) מבואר, כי לחם הפנים אינו נחשב קרבן ציבור בעת סידורו על השולחן; רק בעת שהוא ניטל משם, בשבת הבאה, או-אז, הרי הוא מקרבנות הציבור. עד אז הוא 'חובת ציבור', אך אינו נחשב קרבן ציבור.

מעתה, אומר רבי מנחם בגאוויות, את לחם הפנים המונח על השולחן בשבת שלפני ר"ח ניסן, יש ליקח מהשקלים החדשים של השנה הבאה. כך, בשבת הבאה, בה יחשב קרבן ציבור, יהא משקלי אותה שנה... אמנם, אמרנו שאין לקנות בשנה זו משקלי השנה הבאה, והרי כאן בעת הסידור מסדרים לחם שנרכש מכספי השנה שתבוא ולא מכספי שנה זו - אולם הלא אמרנו גם שבעת הסידור אינו קרבן ציבור כלל, ואין צורך שיהיה משקלי שנה זו כלל וכלל! הפלא ופלא!

דף כ"א/ב ושתיים עושין בכל שנה

כמה פרוכות עשו במקדש?

בבית המקדש השני תלו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קדש הקדשים (ראה יומא נ"א). משנתנו המפליגה בתיאור פרוכות אלו מתארת, כי כל פרוכת היתה בעובי טפח, אורכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה. הוצאות אריגת פרוכת עלו לכדי שמונה מאות ועשרים אלף דינרים, ויש גורסים (רע"ב), כי שמונים ושתיים נערות עסקו באריגתה. הגמרא מוסיפה, כי "ושתיים עושין בכל שנה".

פירושה הפשוט של המשנה הוא, כי מידי שנה ארגו שתי פרוכות חדשות והחליפון באלו של השנה הקודמת.

בעל "תפארת ישראל" (משנה, בועז ג') תמה על כך ביותר, לשם מה היה צורך להחליף את הפרוכות כל שנה, כה יקרות היו, מה טעם בכך? הן אפילו את לחם הפנים אפו מסולת שאינה נקייה, מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל. גם את הקטורת חיתו בכל יום במחותת כסף ולא של זהב, מטעם זה. מה, אירע, איפוא, לפרוכת, שנוקקה לכך.

זאת ועוד, אין כל עילה שהפרוכות תתבלה, "שהרי שם, במקום הקדושה והטהרה והנקיות המופלגת, לא היה מצוי שם שום טשטוש ולכלוך", ואפילו הכהן הגדול שנכנס לקדש הקדשים אחת לשנה, ביום הכיפורים, מבעד לפרוכת, לא צריך היה ליגוע בה, כי קרס של זהב היה תלוי לה, כדי לפותחה.

מפני התמיהה העצומה הוא כותב, כי אלמלא היה חושש להציע פירוש חדש היה אומר, כי אין כוונתה שעשו שתי פרוכות חדשות בכל שנה, אלא שתמיד עמדו שתי פרוכות אחרות, מזומנות להחליף את הקיימות, מפני שלאחר הרגלים, היו מטהרים את כלי המקדש, שמא נטמאו מכהנים שאינם בקיאים בהלכות. יחד עם כלי המקדש טבלו גם את הפרוכות, שאף הן נחשבות כלי המקדש, ובאותה עת נזקקו לפרוכות החלופיות. וזאת כוונת המשנה "ושתיים עושין בכל שנה", שהיו שתי פרוכות לשימוש

במשך השנה (עיי"ש פירוש נוסף).

אולם, בעל "מלאכת שלמה" כותב, כי צריך היה להחליף את הפרוכות מידי שנה, מפני שהן השחירו מעשן הקטורת, שהוקרבה בכל יום על מזבח הזהב שניצב בהיכל.

כמה ימים לומדים מסכת שקלים במסגרת הדף היומי?

בראש חודש סיון, היו אמורים לומדי הדף היומי לחגוג את סיום לימוד מסכת שקלים ולהתחיל בלימוד מסכת יומא, כסדר הדף היומי. הנה, לפניכם צילום של לוח הדף היומי הראשון, שיצא לאור על ידי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי, כפי שנכתב בתחתיתו: "הלוח נסדר ע"י הרה"ג ר' מאיר שפירא שליט"א אב"ד ור"מ בסאנאק, מציע ההצעה הנכבדה של לימוד הדף היומי". בלוח זה ניתן להבחין בבירור, כי מסכת שקלים נלמדה במסגרת הדף היומי באחד עשר ימים בלבד!

כיום אנו לומדים את מסכת שקלים בעשרים ואחד ימים, והסיבה לכך נובעת מן העובדה, שמסכת שקלים סודרה על ידי מוציאיה מהדורת סלאוויטה באחד עשר דפים. לימים, סודר הש"ס מחדש במהדורת ש"ס וילנא, ובו הוסיפו למסכת שקלים את המפרשים השונים, וכך הצטמצם מקום הגמרא והיא התפרסה על פני עשרים ואחד דפים. רבי מאיר שפירא זצ"ל, אשר היה נכד למוציאיה מהדורת סלאוויטה, תיקן את סדר הדף היומי

במחזור הראשון של הדף היומי, כפי מהדורת סלאוויטה, ואת מסכת שקלים למדו במשך אחד עשר

בדיקות בעודו שר ברטט של שמחה, "אבל אנחנו עמך בני בריתך, בני אברהם אוהבך...". מרטיט. שנים אחר כך נהגו לימור בשיבת ואלאזין את ניגונו של הגר, בדבקות ובסילודין.

הרב אברהם ריין ז"ל, יליד העיר וילנא, סיפר, כי בעירו היו מוסרים בדמעות מדור לדור, דו-שיח שהתנהל בין הקדוש לתלויניו הנכרים.

בהלך הקדוש אל מותו, הביטו בו התלוינים וגם ליבם הערל נמס. ויפן אחד מהם אל הקדוש רבי אברהם וישאלנו לאמר: "האם תנקום בנו בעלותך לשמים?"

הקדוש רבי אברהם הביט בו וסיפר את המשל הבא.

מעשה במדינה בה נהגו, כי במות המלך, אין המלוכה עוברת לבנו אחריו, אלא גדולי המדינה מסבים למשתה יין ודנים במי ראוי לבחור כמלך. ויהי היום והמלך מת. כשוך האבל, התכנסו גדולי המדינה למשתה יין, וכטוב לבם ביין הועלתה הצעה, כי הם יצאו אל היער הסמוך, והאיש הראשון אשר בו יתקלו - יהי המלך.

ויצאו המסובים היערה, ואחר שיטוט כושל בין העצים העבותים, נשמע קול נחרה קצובה בוקע ממרחק מה. כעבור חיפוש קצר, הם עמדו סביב הלך עני ואביון, בגדי בלויים וסחבות לראשו, הנם שנת ישרים.

הקיצונו משרתיים, הרימוהו ונשאוהו אל ארמון המלוכה, וילמדוהו טובי המורים את נימוסי המלכות ואת גינוניה, ולאחר חצי שנה ניאוו לחושפו בפני הקהל הרחב במעמד חגיגי וממלכתי.

כשוב המלך מן המעמד, ויצו את משרתיו לרתום את כרכרתו, יען ברצונו לצאת מן היער. ותצא שיירת המלך, על משרתיו, מלווי, מזכיריו, שומריה ופמלייתו אל היער. בהגיעם אל היער, ציוה המלך על משרתיו לאמר, כי יחפרו סביב גזע עץ שהורה עליו בידו, ויחלצו מן האדמה שק אפרפר. כאשר הוציאו המשרתים את השק, חיבקו המלך והכניסו אל כרכרתו וישבו הארמונה.

בהגיעם אל הארמון, נכנס המלך אל חדר המלכות, הציב את השק על השולחן, פתח את קישוריו והוציא ממנו... חתיכות לחם מעופשות, קשות כאבן, וישמח עליהן כמוצא שלל רב. לסובביו הסביר בהנאה, כי חתיכות לחם אלו נאספו על ידו בעמל רב בתקופת עוניו, ואינו רוצה להפסיד את אשר אגר בימים ההם...

פני הסובבים חפו. המלך לא הבין את מעמדו. לא קלט את רום ערכו.

הקדוש רבי אברהם המשיך וסיבר את אוזני תלוינו, וכי חושב אתה כי בעלותי השמימה, אל רום המעלה, אתעסק בחתיכות לחם מעופשות?! וכי דעתי תהיה פנויה לנקום בך?! הן זכותי להתעלות למעמד קדוש, היום הנני נמנה על עם סגולה, בן מלך מלכי המלכים הנני, דבקתי בעם ישראל, למדתי תורה הקדושה, ועתה אתעלה עוד יותר בישיבה של מעלה. הסבור אתה, כי מרום מעמדי אזכור ואעסוק בדברים שאין בהם ולא מאוס?!

אור הלהבות קרן על פניו הזורחות של הקדוש. אש המוקד בערה בעוז. רבי אברהם הזדקף, ופתח בברכת קידוש ה', והתלוינים דחפוהו בידיהם הזדוניות אל להבות האש ומתוכן נשמע רבי אברהם מסיים את ברכת קידוש ה'. **במעמד** היה נוכח יהודי אחד, הלא הוא בעל "יסוד ושורש העבודה" זצ"ל, אשר השיב "אמן" רועד ונורא על ברכת קידוש ה' של הקדוש רבי אברהם.

תלמידי חיים" אחרים זצ"ל סיפרו, כי העיד בשם הגאון מוילנא זצ"ל, כי אם היו עשרה יהודים משיבים אמן על ברכתו, כבר היה עם ישראל זוכה לגאולה.

לאחר מכן הצליח הגאון מוילנא להציל חלק מאפרו במסירתו נפש והביאו לקבורה. במשך שנים רבות שכן קברו של הקדוש רבי אברהם בסמוך לקברו של הגאון מוילנא זצ"ל, עד שהמקום נהרס בידי זדים בני עוולה.

יום. ברם, כחוקף השנים עברו ללמוד לפי סדר דפי הגמרא שבמהדורת ש"ס וילנא. מתי וכיצד אירע הדבר?

הרב שמואל בלום שליט"א, סגן נשיא אגודת ישראל בארצות הברית של אמריקה, מספר ל"מאורות הדף היומי" את השתלשלות הדברים:

יהודי תלמיד חכם מופלג היה רבי יוסף צבי אהרונסון זצ"ל, יליד קובנא שהיגר לאמריקה. הוא היה אח של סבתה של רעייתי. בהגיעו לארצות הברית הוא הקים בית כנסת ליד העיר פלטבוש, ובבית הכנסת היה מוסר שיעורים במסגרת הדף היומי.

באותן שנים, היו לומדים מסכת שקלים, באחד עשר יום בלבד. רבי יוסף צבי אשר נוכח, כי לומדי הדף היומי יתקשו ללמוד את מסכת שקלים, הן מפני שינויי הלשון שאינה דומה לנוסח התלמוד הבבלי, והן מפני שבכל יום עליהם ללמוד כמות גדולה מאד של גמרא, אזר עוז וחייבר חיבור מיוחד למסכת שקלים, בשם "שקלי יוסף", בו ביאר את המסכת על פי שיטות המפרשים על מסכת שקלים.

זאת ועוד, טרח רבי יוסף צבי והלך לגדולי הדור, כדי לבקשם, שינהיגו כי לימוד הדף היומי במסכת שקלים יתפרס על פני עשרים ואחד יום, כסדר המסכת במהדורת ש"ס וילנא. ביקר רבי יוסף צבי אצל הגאון רבי יעקב ישראל קמינצקי זצ"ל ואצל האדמו"ר מגור, ה"בית ישראל" זצ"ל, אשר הביעו את הסכמתם.

עם זאת, היו בארצות הברית תלמידים של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אשר טענו, כי לא ניתן לשנות את סדר הלימוד, מפני שיש בכך משום ביטול נדר!

הובאו, אפוא, הדברים לפני הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, אשר עיין בסוגייה ופסק: ניתן לשנות את סדר לימוד הדף היומי, לתועלת לימוד התורה ואין בזה משום ביטול נדר.

אותה תקופה, היתה עת סיום הש"ס השביעי במסגרת לימוד הדף היומי, ובמשך שבועות אחדים לא היו לוחות דף היומי מסודרים לקראת שבע השנים הבאות, מפני שלא ידעו מה יכריע רבי משה פיינשטיין זצ"ל...

תודתנו להרב שמואל בלום שליט"א, סגן נשיא אגודת ישראל בארצות הברית, אשר חלק עמנו את הידע המעניין שברשותו.

הקדמה למסכת יומא

מן התלמוד הירושלמי - חזרה אל התלמוד הבבלי.

לומדי הדף היומי מסיימים השבוע את מסכת שקלים ופותחים בלימוד מסכת יומא, הבאה אחריה בסדר המסכתות שב"סדר מועד" [נש לציין שבסדר כרכי התלמוד במהדורות הנדפסות, באה מסכת "ראש השנה" בין שקלים ליומא, אפשר שמפני כך מסודרות המסכתות הקשורות למועדי תשרי כסדרן - "ראש השנה - יומא - סוכה", ואפשר שמפני נוחות חלוקת הכרכים. סדר זה אינו הנכון, והיו שטעו בו ולכן בחלק מהלוחות - כמו בלוחות הקטנים הנפוצים - סדר הדף היומי מסודר בטעות כסדר האמור].

מדוע "יומא" קודמת ליתר מסכתות המועדים? הטעם לסידורה של מסכת יומא לפני יתר מסכתות המועדים, מלבד פסחים, הוא מפני חשיבות יום הכיפורים; אף שהוא "מועד", חמור הוא משאר המועדים והרגלים בכך, שאיסור מלאכה בו דומה לשבת קודש וכרוך בעונש כרת. כמו כן, קיימים בו דיני העינויים, שאף הם חמורים ביותר. מבחינה זו דומה יום הכיפורים לשבת (הקדמת הת"ט בשם רב שריא גאון).

ייחודו של יום הכיפורים: ליום הכיפורים, בו עוסקת מסכת יומא, שני עניינים המייחדים אותו מיתר המועדים: העבודה במקדש, ומצוות העינוי. מידי יום התקיים במקדש סדר הקרבה מסויים שכלל הקרבת תמידים, הקטרת קטורת, הדלקת נרות המנורה ותרומת הדשן, ובשבתות ומועדים גם מוספים, כפי הסדר שיתברר בפרוטרוט במסכתנו בפרק שלישי.

אולם, ביום הכפורים נעשה סדר עבודה מיוחד על ידי הכהן הגדול, שכלל את כניסתו לקדש הקדשים, כדי להזות על הבדים ולהקטיר קטורת, וביום זה הוקרבו קרבנות מיוחדים, נערך גורל על שני השעירים ועוד פרטים שונים של עבודת היום הקדוש, הנאמרים על ידינו בסדר העבודה ביום הכיפורים, כזכר למה שהיה "בהיות ההיכל על יסודותיו, ומקדש הקודש על מכונותיו, וכהן גדול עומד ומשרת, דורו ראו ושמוחו, אשרי עין ראתה כל אלה" (מ"סדר העבודה" הנאמר במוסף יום הכיפורים).

סדר עבודה זה מתואר במסכתנו באריכות מתחילתה ועד סופה, להוציא הפרק האחרון.

בד בבד עם לימוד סדר עבודת יום הכיפורים, מתוודע הלומד במסכת יומא למושגים יסודיים בסדר קדשים, במקדש ובקרבנותיו, בתמידין ובמוספין, במזבח ובהיכל, ועוד. המסכת כוללת גם פרטים שונים בסדר העבודה היומיומי במקדש - בפרקים ב' - ג', ומבחינה זו מהווה המסכת הקדמה ועזר למתעתדים לבוא בשערי מסכתות סדר קדשים. זו הסיבה לכך שמסכת זו מכונה באהלי התורה והיכלי הישיבות בשם - "קדשים קלים" [מושג השאוב מענייני קדשים ומציין את הקרבנות שקדושתם קלה יותר, לעומת "קדשי קדשים"] (כך מוסרים בשם ה"חזון איש" זצ"ל).

הפרק האחרון של מסכת יומא, עוסק בדיני יום הכיפורים הנוהגים גם בזמן הזה, הנסובים על אודות מצוות העינוי, והוא כולל גם סוגיות חשובות בנושאים יסודיים אחרים, כמו אכילת חצי שיעור באיסורי תורה, ענייני ודיני פיקוח נפש, ועוד.

משלו הנורא של הקדוש רבי אברהם הי"ד, על ערש מוות, והתנהגותו הקדושה, משמשים זה דורות כמגדלור ליהודים בכל הקהילות עדיהן הגיע דבר המעשה. רבי אברהם הי"ד חייד וחרט בלב יהודי תקופתו את האמת הפשוטה, כי העולם הזה אינו אלא עולם השקר, ועלינו היהודים לעלות ולשמוח, על כי תורת אמת משמים ניתנה לנו ביום חג מתן תורה, באמצעותה ועל ידה אנו זוכים להתעלות ולהתקדש בעולם הזה.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת, שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-570-03
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

מענה לשון

יומא / יומא

שמה של מסכתנו בתוספתא (כתב יד ערפורט) הוא "יום הכיפורים". זהו השם הברור והמובן, ואולי גם המקורי, של מסכת זו (עיין בירושלמי יומא פ"א ה"ה). שם זה קוצר כנראה בשני אופנים:

א. "כפורים" (ללא המילה הראשונה "יום") - בשם זה נקראת המסכת בפי הגאונים והרמב"ם ובכמה כתבי יד של המשנה.

ב. תרגומו הארמי של "יום הכפורים" הוא "יומא דכיפורי", או כתרגום אונקלוס "יומא דכפורי", ונראה ששם המסכת "יומא" הוא שם מקוצר, ללא המילה השניה "דכיפורי" (עלי תמר, עמי שט"ו), או אולי שם זה קוצר מכינוי אחר של יום הכיפורים: "יומא רבה" (= "היום הגדול"; ראה ראש השנה כא/א).

ברם, יתכן שאין "יומא" שם מקוצר, אלא תרגומו "היום", והכל יודעים שסתם "היום" - יום הכיפורים הוא.

וזאת לדעת, כי לעומת העברית, המיידיעת מלים בעזרת ה' הידיעה לפני המילה, בארמית מיידיעים מלים בעזרת א' בסוף המילה. אך, בארמית של התלמוד הבבלי פעמים רבות מופיעה א' סופית של ידוע, למרות שאין כוונה ליידיע (כגון "איש אחד" המתייחס לסתם אדם, מופיע בירושלמי "חד גבר", אך בתלמוד הבבלי: "חד ברא", ולכן את "יומא" ניתן לפרש גם כ"היום", וגם כ"יום" (הכיפורים/הגדול).

שם נוסף למסכתנו, "סדר יומא", מצוי אצל המפרשים, ומקורו בתלמוד הלח' ידב: "אמר ר' יוחנן: מאן תנא סדר יומא - רבי שמעון איש המצפה".

לסיום, נעיר כי נכון לבטא "יומא" (בחולם, ובהטעמה מלרע), כפי שמנוקד במקרא (דניאל ו'א).

להערות ותוספות לפינה הלשונית: frank@geronimedi.net

פנינים

דף יח/א עשר מנורות עשה משה
למה התקשה משה

תמה האדמו"ר מגור בעל "אמרי אמת" זצ"ל: משה רבינו התקשה בעשיית המנורה ואילו במהלך הדורות עשו מנורות רבות ללא כל קושי!

ברם, אמר, לימים התחוויר לי העניין. כאשר חלה חתני ונתנו שער רק סיבך את המצב, התנצל הרופא לפניו וסיפר: כאשר אשתו של נפוליאון, כרעה ללדת לא נמצא רופא שיסכים לטפל בה, כי הכל חששו שמא לא ינהגו בה כיאות לאשת הקיסר. בסופו של דבר הובאה מילדת כפריה פשוטה שלא הכירה בגדולת הקיסר, וביצעה את הכל בהצלחה. אף אני, אמר הרופא, מכיון שידעתי שהחולה הינו חתנו של הרבי, היה קשה עלי - מרוב חרדה - לבצע את מלאכתי כיאות, אילולי ידעתי לא הסתבך הניתוח...
מענה, סיים הי"אמרי אמת, הבנתי כי דווקא למשה היה קושי בעשיית המנורה...

דף ד/ב בששה בחודש נתנה תורה... בשבעה בחודש

האם שבועות הוא יום מתן תורה?

ביום חג השבועות אנו מתפללים ומזכירים את יום השבועות הזה חג מתן תורתנו. מפתיע לגלות, כי השאלה אם אכן בוי' בסיון ניתנה תורה, מניבה תשובות מעניינות ביותר; הידיעה הראשונה שבהם היא, כי חג מתן תורה אינו תלוי כלל בתאריך, בשונה מיתר המועדים, וכמו כן, יתכן כי אנו חוגגים את היום בו היתה התורה ראוייה להנתן, בעוד בפועל היא לא ניתנה בתאריך זה! הבה ניגש אל הדברים בהרחבה.

אין חולק על כך, כי התורה מגדירה את החג הנחוג בוי' בסיון כ"חג השבועות", מקרא מפורש הוא (דברים טז/ט"ו-יז), "ועשית חג שבועות לה' אלוקיד". ברם, במקרא ובנביאים אין כל איזכור ל"חג מתן תורה", ואך בתפילה, שנתקנה על ידי אנשי כנסת הגדולה, אנו מכנים את חג השבועות כיום "מתן תורתנו". גם חז"ל שנו בדבריהם פעמים רבות, כי חג השבועות הוא חג מתן תורתנו (ראה פסחים סח/ב, ירושלמי ראש השנה פ"ד הל' ח' ועוד). ברם, עלינו לברר, אם אכן ביום זה ניתנה התורה הקדושה.

מתי ניתנה תורה לישראל: ובכן, בסוגייתנו אנו מתוודעים למחלוקת רבי יוסי וחכמים, מתי ניתנה תורה לישראל. רבי יוסי אומר, ששלשה ימים פרשו ישראל מנשותיהם, לפני מתן תורה, כדי להתקדש ולהיטהר, ולפיכך ניתנה תורה בז' בסיון. חכמים חולקים וסוברים, כי פרשו שני ימים בלבד, ותורה ניתנה בוי' בסיון. "מגן אברהם" מבהיר, כי מאחר שאנו פוסקים הלכה כחכמים, לפיכך נקבע חג השבועות לוי' בסיון.

חג השבועות בה' בסיון: ברם, קושיה עצומה מרחפת מעל תאריך זה. הן בשנים עברו, טרם קביעת לוח השנה, היו ראשי החדשים נקבעים בכל חודש על ידי בית דין, לפי ראיית הלבנה. פעמים אירע, איפוא, שבית דין הכריזו על ראש חודש סיון רק לאחר מלאת שלושים יום לחודש ניסן, או-אז, חג השבועות חל בה' בסיון! (עיי' ראש השנה ח/ב) שהרי, חג השבועות חל ביום החמישים מן היום הראשון של פסח! מה בין ה' בסיון לקבלת התורה?

חג השבועות אינו תלוי בתאריך: לפיכך, היו שטענו, כי אמנם חג השבועות נחוג כיום מתן תורה, אך בשונה מיתר מועדי ישראל, התלויים בתאריך, כגון, ראש השנה בא' בתשרי, פסח בט"ו בניסן, הרי שחלותו של חג השבועות אינה תלויה בתאריך, אלא במספר הימים שחלפו מפסח. לאמר, ביום בו שלמו חמישים יום מן היום הראשון של פסח - חל חג השבועות...

הכי כן? איזו עילה נעלה בדעתנו לכך, שקבעו את חג מתן תורה חמישים יום אחר היום הראשון של חג הפסח? אין זאת, אלא מפני שביום החמישים מחג הפסח ניתנה תורה לישראל. ברם, בדיקה פשוטה מעלה, כי התורה ניתנה לישראל ביום החמישים ואחד! ("מגן אברהם" שם). מדוע, איפוא, נקבע יום חג מתן תורה ליום החמישים.

יו"ט שני - זמן מתן תורה המקורי: אכן, "מגן אברהם" מביא בשם הרמ"ע מפאנו, כי יום טוב שני של חג השבועות, הוא הוא זמן מתן תורה המקורי! וכביכול, הוא עיקר החג. אך אחרונים רבים לא קיבלו את הדברים, וכי בני ארץ ישראל אינם חוגגים את "יום מתן תורה"? (עיי' "חק יעקב" שם).

בעל ה"עונג יום טוב" (סי' מ"ב) מבאר, כי אכן הזמן הראוי לקבלת התורה, הוא במלאת חמישים יום מן היום הראשון של פסח, מפני שהגורם לקבלת התורה, והמכשיר את בני ישראל לקבלתה, היו שבעת השבועות שמנו בני ישראל מצאתם ממצרים, ונגאלו במהלך הימים ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה. אולם, בצאת בני ישראל ממצרים, נדחה מתן תורה בפועל ביום אחד, מפני שגאולת מצרים היתה בבוקר, ולא התקדש היום הראשון של פסח מתחילתו, והיה עליהם להמתין, עד שיושלמו חמישים ימים קדושים... שיטה מחודשת ומעניינת ביותר, עולה מדברי הריב"ש, כי בתקופה בה קידשו את החודש על פי ראיית הלבנה, לא הזכירו בתפילה "יום מתן תורתנו", לפי שאי אפשר לומר זאת כאשר החג אינו חל בתאריך בו ניתנה תורה (עיי' שו"ת הריב"ש סי' צ"ו, "חק יעקב" סי' תצ"ד סי' א', וצ"ח פסחים שם). רק לאחר שהלל האמורא תקן לוח שנה לדורות, וקבע כי לעולם יחול חג השבועות בוי' בסיון תוקן לומר בתפילה "מתן תורתנו".

מעניין לציין, כי הצ"ח (פסחים שם) כותב, כי לדעתו שלשת הימים, ה' - ו' - ז' בסיון, "זמן מתן תורה" הם. לפי שבה' בסיון אמרו "נעשה ונשמע", בוי' בסיון היתה התורה ראוייה להנתן, אלא שפרשו מנשותיהם יום נוסף בהוראת משה רבינו, ובז' בסיון ניתנה תורה בפועל.

דף יט/ב אף איברים מותרים
ברגל מצויות רק נבלות טמאות
חז"ל דרשו מן הפסוק (ויקרא יא/ח) "ובנבלתם לא תגעו", כי אסור לאדם לטמא עצמו ברגל. המפליא הוא, שהפסוק עוסק בנבלות בהמה טמאה, בעוד שגם בנבלת בהמה טהורה יש להזהר שלא להטמא, שהרי אף היא נטמאה.
ברם, לפי האמור כאן, אברים הנמצאים ברגל, טהורים וכשרים הם בדרך כלל, שכן, רוב הבשר מהבהמות הטהורות הוא מאלו שנשחטו ולא מאלו שמתו. יפה, איפוא, רמזה זאת התורה דווקא בבהמות טמאות, מהן מצויות נבלות גם ברגל... ("טעמא דקרא", שמיני).

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
יצא לאור הספר "משנת יחיאל"
בעריכת הרב יחיאל קלואן שליט"א
המסכם גפ"ת את כל מסכתות
יומא - ראש השנה עמוד עמוד כסדר
הספר זכה לברכתם של גדולי ומאורי הדור שליט"א
להשיג בספרי "אור החיים" - ב"ב או בטל: 08-9763001
מגידי שיעורים יוכלו להשיגו בערכת ספרי
העזר, עם השובר שנשלח לביתם.

הופיע!
תקליטור מאודות הש"ס
על מסכת יומא דף ב"ב - ל"ו
לצפייה במחשב + MP3
עברית
Français
בישראל: 1-700-500-151
ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882
In U.S.A.:
1-212-738-9425
In France:
01.42.41.14.01

לעילוי נשמת
הר"ר **בנימין נפחא** ז"ל
ב"ר משה ז"ל
נלב"ע י" סיון תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הר"ר **חיים שלמה גוטסגנדה** ז"ל
ב"ר ישראל שאול ז"ל נלב"ע י"ד סיון תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדו ידידנו הר"ר שאול
חסדיאל ומשפ' שיחיו ב"ב

לעילוי נשמת
ר' **פנחס רוזנפלד** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ב סיון תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנם וכלתם
הר"ר **נחמן והניה רוזנפלד שיחיו**

לעילוי נשמת
הר"ר **אברהם לוין** ז"ל
ב"ר זימל ז"ל נלב"ע י' סיון תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידנו ר' **יצחק רפפורט** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת
האבדך הרה"ח ר' **ברוך וייס** ז"ל
בן יבדלחטי"א ר' צבי אריה הי"ו
נלב"ע ח' סיון תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו